

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

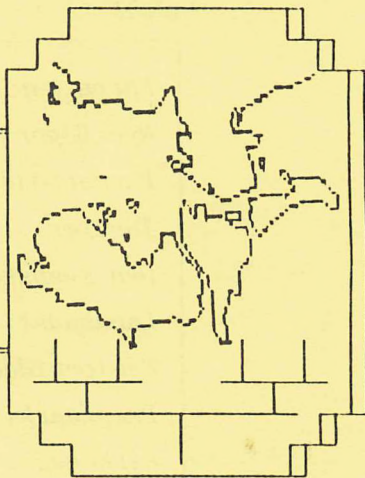
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SLÆGTSHISTORISK FORENING
FOR
STORSTRØMS AMT

ARSSKRIFT 1992

Rødderne

8. Årgang

SLÆGTSHISTORISK FORENING FOR STORSTRØMS AMT

Indholdsfortegnelse:

<i>Karen Marie Abrahamsdatter</i>	<i>Side</i>	<i>1</i>
<i>Nye Bøger</i>	-	<i>6</i>
<i>Landarbejdere</i>	-	<i>7</i>
<i>Ingefær</i>	-	<i>13</i>
<i>Den svenske indvandring</i>	-	<i>14</i>
<i>Landsudstillingen i Aarhus 1909</i>	-	<i>18</i>
<i>Hjælpemiddel</i>	-	<i>19</i>
<i>Præstearkiver</i>	-	<i>23</i>
<i>Kirkebøger</i>	-	<i>24</i>
<i>Liber Daticus</i>	-	<i>26</i>
<i>Provstearkiver</i>	-	<i>27</i>
<i>Bispearkiver</i>	-	<i>28</i>

Programmet for sæsonen 1992/93 findes midt i bladet.

KAREN MARIE ABRAHAMSDATTER

Et levnedsløb

Indsendt af: Ina Antonsen
Nykøbingvej 65
4863 ESKILSTRUP

Levnetsløbet over vor salig afdøde Medsøster i Christo, som idag af Familie og Venner hæderligen er ledsaget til sit sidste Hvilested, lyder saaledes:

Den hedenfarne, der var Enke efter afdøde Hans Andreasen i Brandstrup (hvis Familie skal have haft Møllen ifæste i over 100 Aar), og som efter hans Død beholdt Møllen til Dødsdag, er født paa Fæmø d. 29de September 1765 - herfra flyttede de til Fejøj, hvor de igjen kjøbte sig en Gaard, som de beboede til deres Dødsdag. - Da den sal. afdøde var 10 Aar gl., kom hun til en Moster i Svendsbjerre, hvor hun forblev til sit 13de Aar, derpaa havde hun igjen den Glæde at vende hjem til sine kjære Forældres Huus for af dem at holdes til Konfirmationen, og da hendes Forældre begge var retskafne Folk, bestræbte de sig for at vejlede hende til det Gode ved Formaninger og Eksempel, samt sørgede saa vel for hendes Oplysning i Christendommen, at hun blev konfirmeret i sit 14de Aar.

Straks efter hendes Confirmation bød Skjæbnen hende for stedse at forlade sit kjære og dyrebare Hjem og leve og virke som Tjenestebud i omtrent 10 Aar, i hvilket Tidsrum hun havde 5 Tjenester. - Først kom hun til Svendsbjerre, hvor hun havde 2 Tjenester og forblev i 3 Aar paa hvert Sted, uagtet hun

ingenlunde skal have havt det godt i den første Tjeneste, et Bevis paa, at hun havde faaet en god Opdragelse, eftersom hun i en saa ung Alder og i saa lang Tid vidste at finde sig i Besværligheder; der efter kom hun i Tjeneste i Majbølle, hvor hun opholdt sig i 3½ Aar, og i benævnte Tid havde 2 Tjenester; herfra flyttede hun endelig til en Gartner Hansen paa Christianssæde, som var det sidste Sted, hun tjente; og ogsaa her saavel som i sine øvrige Tjenester, viste hun sig som en ærlig, lydig og tro Pige, dog blev hun ikkun for ½ Aar paa Grund af, at hun havde besluttet at tage Tjeneste i Kjøbenhavn, men som dog ej skete, da det var hendes Familie imod.

Da vor afdøde Medsøster nu saaledes var bleven forhindret i at faa sit Ønske opfyldt, tog hun den Bestemmelse at leje sig ind et Sted hos Folk, hvor hun kunde finde Lejlighed, for ved Haandarbejde at forhverve sig sit Ophold - og Omstændighederne føjede det saaledes, at hun kom til at bo i Brandstrup Møllested hos hendes afdøde Mands Stedmoder.

Omtrent et halvt Aar efter hendes Ankomst hertil, i en Alder af 24 Aar, indtraadte den sal. Afdøde i ægteskabelig Forbindelse med hendes sal. afdøde Mand, som da var Ungkarl og paa den Tid forestod Møllen for sin Stedmoder, men som i kort Tid efter deres Bryllup vare saa heldige at faa ifæste. - I bemeldte Ægteskab blev hun Moder til 9 Børn, nemlig 7 Sønner og 2 Døtre, af hvilke 2 Sønner for flere Aar siden ere hensovede i Herren, den ene som Ungkarl, og den anden som Gaardmand.

Efter 22 Aars lykkeligt Ægteskab ramte vor afdøde Medsøster den tunge Skjæbne at miste sin trofaste Ægtemage, nemlig den 24. November 1811, og sine Børns ømme og kærlige Fader. Saa-

ledes stod hun nu, dybt nedbøjet af Sorg og Bedrøvelse, ene tilbage med mange smaa og uopdragne Børn - men Gud, som er Enkers Forsørgere og de Faderløses Fader, trøstede og styrkede hende i Nødens Dage til at bære sin Sorg med Taalmodighed samt skjænkede hende Visdom og Kraft til at opfylde de tunge og første vanskelige Pligter, der ene hvilede paa hende, nemlig at opdrage sine 6 smaa Børn (thi 3 af Børnene var da konfirmerede) til gode og retskafne Mennesker. 7 af bemeldte Børn ere endnu i Live, hvoraf de seks leve i Ægtestand og en som Enke. - Som et sjældent Tilfælde kan her anføres, at den hedenfarne efterlod sig en saare talrig Afkom, thi foruden hendes egne Børn forundte Gud hende den Glæde at faa 36 Børnebørn, hvoraf 29 endnu leve; og imod 2 af disse Børn har hun viist sig som en god og trofast Moder, thi i deres tidlige Barndom tog hun dem til sig, og bar lige saa kærlig Omsorg for dem, som hun havde viist mod sine egne. I mange Aar nød den Hedenfarne den Lykke at have et godt Helbred, og saalænge hun beholdt det, var hun stedse en særdeles flittig og vindskibelig, ordentlig og sparsommelig Husmoder, der i Forening med sine Medhjælper, der var en driftig og dygtig Mand til at passe sine Ting, arbejdede sig frem til Velstand, som hun selv nød godt af til sin Dødsdag, og hvoraf hendes efterladte Børn nu kunne nyde Glæde og Gavn. Mod sine Medmennesker var hun oprigtig, redelig, frendelig, tjenstfærdig og godgørende. En sand Fornøjelse var det den hedengangne at høre Guds Ord, hvorfor hun ogsaa flittig besøgte Guds Huus, saalænge hendes Helbred tillod det, og da hun formedelst Alderdoms-Svagheder ei længer kunne komme i Herrens Huus, opbyggede hun sig selv ved Guds Ords Læsning.

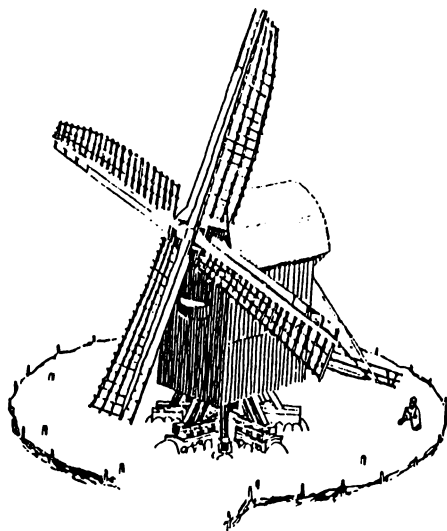
I de sidste Aaringer af hendes Liv, led den sal. Afdøde meget af Gigt, og sidste Fastelavn faldt hun tillige i en haard og temmelig langvarig Sygdom, dog - imod al Forventning skjænkede den algode hende igen sit Helbred saavel, at hun nogenlunde kunde passe sit Huus, men da hun troede, at Sygdommen vilde ende hendes Liv og hun var saa lykkelig under Sygdommen at beholde sin sunde Forstand og Fornuft, saa besluttede hun at sælge sit Sted til sin yngste Søn (der i flere Aar havde bestyret Møllen og hendes Avling til hendes hele Tilfredshed) paa det, at naar hendes Død indtraf, han da ei skulde være huusvild og uden Næringsvej, og paa det, at Alt kunde være i Orden efter hendes Død samt være forvisset om, at hendes sidste Villie vilde blive opfyldt lod hun skrive Kjøbekontract, der bestemmer Alt - baade med Hensyn til Kjøberens og Arvingernes, og hvormed Alle være fornøiede, dog skulde benævnte Document først træde i Kraft efter hendes Død.

Da den Afdøde efter sin forrige Sygdom i omtrent 7 Maaneder havde haft nogenledes Helbredet, blev hun atter haardt angrebet af Sygdom i Begyndelse af denne Maaned, og da hun efter Sygdommen var saa lykkelig at beholde sin fulde Forstand, mærkede hun, at hendes Endeligt nærmede sig stærkt, hvorfor hun ogsaa som en sand Kristinde havde sin Aand i andægtig Bøn til Gud og sin Frelser og bad: "Fader i Din Haand befaler jeg min Aand". Stille og rolig endtes derefter hendes Liv, nemlig Mandagen d. 17. dennes ved en blid og salig Død, efter at have henlevet en Tid af 34 Aar som Enke og i en Alder af omtrent 80 Aar. Det var en Lykke for den salige hedenfarne i hendes Sygdomme, at hun stedse havde en søn og kjærlig Datterdatter hos sig samt en god, trofast Søn og

Svigerdatter, der ligeledes saa godt som hver Dag levede ved hendes Side - som alle i Forening gjorde Alt, hvad der stod i deres Magt for at passe og pleje hende paa det bedste; hvorfor de nu ogsaa sikkerlig nyde en særlig Løn i deres Hjerter for deres udviste Troskab mod den Hedenfarne. Fred være med hende! og hendes Minde leve stedse i hendes Børns Hjerter!

Rasmussen

(Artiklen blev bragt i L-Fs Historiske Aarboeg 1959)

STUBMØLLE

Toldekap til møllerens andel i kornet

Morten LUND: MAGT OG MENTALITET, LIVET I DANMARK 1500-1750, Gyldendal 1990. 114 s. ill. (nogle i farver).

Et udvalg af såvel samtidige som senere tekster og billeder til belysning af emner som dagligliv, forestillingsverden, tugt og utugt, hungersnød, pest og krig.

Inger BYRJALSEN: HJUL OG STEJLE, Lov og ret i middelalderen. Aschehoug, 1990. 68 s. ill.

Forbrydelse og straf før og nu. Indholdet og baggrunden for de danske landskabslove i 1200-tallet, bl.a. slægtens betydning, kongens stilling, tingene og inddeling i retskredse, lovovertrædere samt love og straffe.

Anders PETERSEN: SJÆLLANDS STIFTS DEGNHISTORIE, Et bidrag til de svundne Aarhundreders Personal- og Kulturhistorie. Udarbejdet efter Kirkebøger og Arkivdokumenter af Anders Petersen. Fotografisk genoptryk. Historisk Samfund for Præstø Amt, 1991. 248 s.

Bauer's KALENDER: har været udsolgt og helt umulig at opdrive i flere år. DANSK HISTORISK FÆLLESFORENING har udsendt et genoptryk.

"Evighedskalender", der omfatter årene 601-2200 e.Kr. Fortegnelse over de almindelige helligdage. Et uundværligt stykke værktøj for alle, ikke mindst for slægtsforskere. 170 s. Pris 138 kr. Henvendelse til: Dansk Historisk Fællesforening, Postbox 661, Landsarkivet, Jagtvej 10, 2200 København N.

** L A N D A R B E J D E R **

Vinteren 1913: øvrigheden trængte ind på gårdejer N. Mathisens ejendom i Sdr. Omme i Jylland, og det var et skrækkeligt syn, der mødte dem. På et leje, der ikke var et dyr værdigt, lå en udsultet dreng.

Igennem 2 år havde han arbejdet 17 timer i døgnnet. Bonden, han var ansat hos, havde mishandlet ham på den mest brutale måde og nu lå han næsten helt lam. På hænderne havde han frostsår og i det ene knæ var der betændelse.

Det uhyggelige ved dette er: at denne historie slet ikke er så enestående. Omkring århundredskiftet var landarbejdernes blade fyldt med beretninger om mishandling og vold mod tyende. Spørgsmålet er: hvordan kunne sådanne forhold herske på landet, mere end 100 år efter Stavnsbåndets ophævelse?

Før stavnsbåndets ophævelse og - landboreformerne - var Danmark regeret af en enevældig konge, og godsejerne ejede jorden. Hoveri, træhest og sult var en del af hverdagen på landet. Almuen arbejdede for langsomt, og godsejerne tjente for lidt på jorden, uroen spredte sig i landet, og nye forandringer var på vej.

Fremsynede godsejere fik gennemført stavnsbåndets ophævelse. Bonden fik sin frihed og fik lov til at købe sin jord. Træhesten blev afskaffet. Landboreformerne gav ikke kun frihed, der var også negative sider. Landsbyfælledsskabet, der havde hersket i århundreder med fælles græsning, dyrkning, love og hjælp til de fattige, blev både ophævet og sågar direkte forbudt.

Husmændene havde fra gammel tid haft tilgang til landsbyens ressourcer gennem græsningsrettighederne på fællesjorden. Det bortfaldt ved jordens udskiftning.

Den bonde, der flyttede ud fra landsbyen, følte sig virkelig "på Herrens mark". Han kom langt udenfor landsbyens trygge fælledsskab. Hvordan har hans kone ikke følt det? Nu kunne hun ikke mere få en snak med nabokonerne, bare ved at gå hen til hushjørnet. Der var også langt til dem, hun ofte arbejdede sammen med eller fik hjælp fra, ved sygdomme og fødsler.

Udflytningen var en realitet. Fælledskabet var nu blevet erstattet af adskilte gårde, hvor hver tænkte på sit. Nu sejrede liberalismen - og taberne var dem der ikke fik en gård.

Landarbejdere, tyende og husmænd gik herefter en tid i møde, der sandelig var alt andet end fremskridt. Husmændene mistede adgangen til landsbyens fællesjord og fik ikke tildelt erstatningsjord. I dag kan man knapt forestille sig, hvad nød og elendighed, landboreformerne kom til at betyde for flertallet på landet.

Husmændene fik næsten ingen jord, og de ejede som regel heller ikke det sted, de beboede, og kunne teoretisk smides fra hus og hjem uden varsel. Hoveriet - der skulle være afskaffet - tog i virkeligheden til. Landets nye underklasse af landarbejdere og husmænd overtog bondens hovpligt - de betalte prisen for bondens frihed.

Som flere beretninger fortæller, var der mange mishandlinger af husmænd fra begyndelsen af 1840'erne.

Til midten af 1800-tallet tog uroen til på landet og kongen forbød "Pøbelforsamlinger", men det nye landproletariat

satte sig til modværg. Godserne blev stormet, og de fine borgere blev nervøse, og mange frygtede, revolutionens spørgelse skulle komme over den danske grænse.

Det må ikke glemmes, at hertugdømmerne Slesvig og Holsten i mere end en forstand dannede bindeleddet til udlandet. Herigennem blev nye ideer kanaliseret ind i helstaden, og det var personer med erfaring fra godserne i Holsten, der gennemførte de første reformer, og husmandshoveriet blev afskaffet, og bønderne fik arvefæste på deres gårde, men i de kommende år-tier skulle det tydeligt vise sig, at den kun var tale om lappeløsninger.

I hele 1800-tallet voksede antallet af husmandssteder, men det var små usle rønner med 2-3 tdr. land, som dårligt kunne brødføde en familie. I virkeligheden fortsatte husmandshoveriet langt op i 1800-tallet, og i forbindelse hermed tog bonden endnu et skridt mod økonomisk fremskridt og frihed. Højskole- og andelsbevægelsen, der nu skød frem, var med til at hæve bøndernes selvrespekt.

Andelsbevægelsens regel: 1 mand, 1 stemme var en flot demokratisk demonstration, men man må sandelig ikke glemme, at bønderne samtidig fjernede sig mere og mere fra husmænd og landarbejdere.

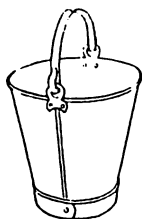
Tidligere sad bonden og arbejderen ved samme bord, men nu var mange gårde blevet til små herregårde, og afstanden mellem dem blev øget. Før kunne fæstebønder og tyendet dele stuehus med hinanden, men nu blev karle og piger som regel forvist til usle humre i staldene.

Da man i 1848 afskaffede revselsen af husmænd, blev det også nødvendigt at revidere tyendeloven, men den lignede fak-

tisk til forveksling stadig Chr. V's Danske Lov fra 1683. Den var og blev en slavelov, som gav godsejere og bønder lov til at misbruge deres arbejdskraft i en sådan grad, at vor tids DYREVÆRNSLOV ikke vil tillade noget tilsvarende:

Vandspand

Vandspand

"For ulydighed kan tyende blive idømt bøder og fængsel på vand og brød op til 20 dage.

Husbond må prygle karle til de er 18 og piger til de er 16 år

Husbond må sulte og give tyend slet kost.

Husbond må lade tyende arbejde dag og nat - og tyende må ikke forlade gården i eget ærinde."

Mens Andels- og Arbejderbevægelsen i byerne voksede frem herskede denne umenneskelige tyendelov på landet. Danmark voksede sig økonomisk stærkt, men landarbejderen glemte man alt om i farten.

I dag priser man fortidens arbejdsfælledskab på landet - og bøndernes børn havde sikkert også en idyllisk og meningsfyldt barndom (ind imellem), men landarbejder- og husmandsfamilierne måtte overgive deres børn til et umenneskeligt slid hos gårdmændene, der ofte mærkede dem for livet. Der var da bønder, som behandlede børnene ordentligt, men langt op i dette århundrede findes der utallige beretninger om børnemishandling i daglejer - og tjenestefolkernes blade, hvor der i næsten alle numrene fortælles om eksempler på mishandlinger af tjenestedrenge.

I 1908 var der ca. 27.000 drenge, der tjente på landet, som var i alderen 6-14 år, og disse små arbejdskraft havde

normalt en arbejdstid på 12 timer - eller derover - samtidig med, at de fleste også arbejdede søn- og helligdag. Når bonden tillod det, gik de i skole, men var som reglen så trøtte, at de ikke kunne følge med i undervisningen og selvfølgelig -derfor- heller ikke fik lært ret meget.

Disse små børn var underlagt tyendeloven, som desværre ikke levede dem nogen form for beskyttelse. Når landarbejderne og husmændene overgav deres børn til et så umenneskeligt slid, var det ikke på grund af, at de holdt mindre af deres børn end bønderne gjorde af deres, men det var sulten, der fik dem til det - en mindre at føde.

Fra 1913 blev børnearbejdet afskaffet - men loven gjaldt ikke på landet - og da man endelig afskaffede tyendeloven, kunne man ikke engang med garanti love landbobørnene en 8-timers arbejdsdag, og derfor fortsatte børnearbejde til langt op i '30erne.

Arbejderbevægelsen voksede sig stærk i byerne, men værre stod det til på landet. Landarbejdere og husmænd levede spredt, og man forsøgte simpelthen fra alle sider at splitte det. Venstre og bønderne lagde alle hindringer i vejen for en organisering.

En gammel landarbejder fortæller, om et fagforeningsmøde, der blev holdt i et karlekammer:

"....netop som vi var igang med valg til bestyrelsen, blev lyset afbrudt - udefra - af gårdejeren"

Det var ikke let at få organiseret landarbejderne. I 1920 var der ca. små 25.000 organiseret i "Landarbejderforbundet."

Et af de mest markante resultater af landarbejdernes begyndende organisering var afskaffelsen af den forhadte tyen-

delov. I stedet kom medhjælperloven i 1921, men alligevel stod landarbejderen stadig svagt, og der var ingen grænser for landarbejderens arbejdstid. Lønnen var fortsat uden overenskomstrettigheder og hvilede hovedsagelig på individuelle aftaler. Medhjælperloven gav egentlig ikke nogle ordentlige arbejds- og levevilkår.

Bølligerne forblev fortsat elendige, og lønnen haltede langt bagefter byarbejdernes, og arbejdstiden var stadig urimelig lang. De dårlige arbejdsforhold og traktorens indtog i '50erne fik landarbejdernes antal til hurtigt at svinde ind. Landarbejdere, der blev tilbage, fik det for så vidt bedre, men det haltede stadig bagud.

200 år efter Stavnsmændets ophævelse og landboreformerne kan det stadig være svært at se, hvad der egentlig var at fejre for landarbejderen.

I 200 år prøvede man at glemme landarbejderens historie. Måske fordi man var flove eller bange for at høre sandheden om dem, der lagde ryg og liv til landbrugets økonomiske fremskridt?

I dag er det danske landbrug i krise, men teknik og penge løser ikke landbrugets problemer alene, der må sættes på et landbrug, der hverken misbruger mennesket eller naturen.

Litt.: Blade for Tyende og Landarbejdere:

Tyendebladet (1907-1909)

Arbejderbladet (1910-1912)

Arbejdersvennen (1910-1915)

Landarbejderbladet (1915-1919)

"Kampen for en bedre tilværelse": Knud Knudsen, Hanne Caspersen og Vagn Oluf Nielsen. (1990).

* * * * I N G E F Æ R * * * *

Henrik Harpenstrengs Urtebog
Kannike, Læge i Roskilde

INGEFÆR ER TØR OG VARM OG HAR FLG. GODE EGENSKABER:

DEN FØRSTE VIRKNING ER: AT HVIS ET MENNESKE ER BLEVET AARELADT OG HOLDER DENS TYGGENDE ROD I MUNDEN, TVINGER DEN DET DAARLIGE BLOD UD AF KROPPEN OG TILBAGEHOLDER DET GODE BLOD I KROPPEN VED SIN VIRKNING.

DEN ANDEN GODE VIRKNING ER: AT DEN TYGGET MED VIN OG SUNKET STYRKER OG OPVARMER MAVEN.

DEN TREDJE GODE VIRKNING ER: AT DEN INDTAGET OM MØRGENEN UDDRIVER TÆNDERNES OG MUNDENS STANK.

DEN FJERDE GODE VIRKNING ER: AT HVIS MAN SPISER DEN OM MØRGENEN ELLER HOLDER DEN UNDER TUNGEN, ER ALLE ENS ORD KÆRKOMNE FOR (MED)MENNESKENE.

DEN FEMTE GODE VIRKNING ER: AT HVIS MAN TYGGER DEN OG SMØRER EN DEL AF DEN PAA TINDINGERNE, SMERTER ENS HOVED IKKE DEN DAG.

EN SJETTE GOD VIRKNING ER: AT HVIS NOGEN SPISER DEN OM MØRGENEN ELLER OM AFTENEN ELLER HOLDER DEN I MUNDEN NAAR SOM HELST HAN ER SAMMEN MED EN KVINDE, MISTER HAN IKKE SINE KRÆFTER (DVS. POTENS).

DEN SYVENDE GODE VIRKNING ER: AT HVIS NOGEN SPISER DEN OM MØRGENEN OG DRILKEF DEN MED LUNKEN VIN, MISTER HAN DEN DAG IKKE SIN KULØR.

* * DEN SVENSKKE INDVANDRING * *

TIL LOLLAND

"FREMMEDE ARBEJDSKRAFT I DANMARK FØR 1. VERDENSKRIG"

Landsarkivet for Sjælland havde i 1977 en udstilling om de polske og svenske indvandring til Bornholm, Lolland og Falster.

Da der så tit er talt om den polske indvandring, og da Bornholm ikke er inden for Storstrøms Amt, er følgende artikel der er baseret på arkivar Margit Mogensens publikation i forbindelse med udstillingen - begrænset til:

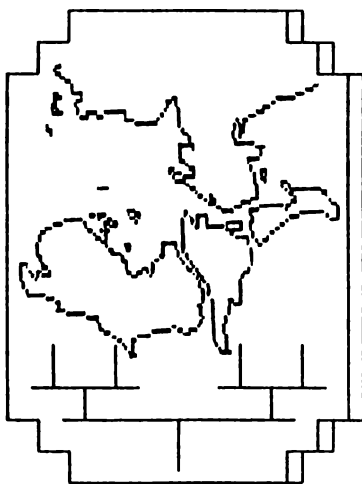
den svenske indvandring til Lolland-Falster.

Fra begyndelsen af 1870'erne begyndte en almindelig bortvandring af arbejdskraft fra de lollandske landdistrikter. Mange af de bortflyttede søgte i første omgang bedre lønnet arbejde i købstæderne, senere besluttede man at udvandre. Der opstod derfor med årene stor mangel på arbejdskraft overalt på lollandske landbrugsejendomme, og da landbrugserhvervet som helhed var inde i en kraftig opgangsperiode, blev denne mangel på arbejdskraft hurtigt meget følelig. I første omgang klarede man sig med svensk arbejdskraft, og svenske tjenestepiger fik arbejde som malkersker og roearbejdere. I nogle årtier dominerede svenskerne indenfor de lollandske fremmedarbejdere. Senere afløstes de af polskfødte arbejdere.

Som eksempler på lollandske sogne, der tidligt modtog indvandring af svensk arbejdskraft er f.eks. HOLEBY og

PROGRAM 1992/93

SLÆGTSHISTORISK FORENING FOR STORSTRØMS AMT

*VELKOMMEN TIL EN NY SÆSON
8 spændende foredrag*

1992

* * * * *

TORSDAG den 10. SEPTEMBER

KLAUS K. HAUBROE: Ejendomshistorie
Fortæller på grundlag af sin bog, hvordan man lærer
de forskellige arkivafsnit at kende, som kan anvendes
til at belyse en ejendoms historie.

ONSDAG den 14. OKTOBER

ERIK KANN: "En bonde fra vugge til grav" (1800-1850)
Foregår på PLATANGARDEN, Præstegårdsvej 8, 4760 VOR-
DINGBORG, kl. 19.30.
Dette er et fællesarrangement med "Slægtshistorisk
Forening for Sydsjælland"
Kaffe og brød kan købes for 20,- Kr.
TILMELDING TIL INA ANTONSEN, senest den 12. Oktober

TORSDAG den 5. NOVEMBER

ANNA LOUISE ALSTRØM: om S O L D A T E R
Vor altid udmærkede foredragsholder, vil denne gang
indvi os i, hvad Forsvarets Arkiv rummer, og hvordan
det benyttes.

TORSDAG den 3. DECEMBER

Tekstilkonservator KAREN URTH: Klædedragten gennem
150 år. Illustreret med bl.a. lyshillede. Efter fo-
redraget vil vi, som tidligere år, slutte med Jule-
hygge.

* * * * *

* * * * *

*
** TORSDAG den 14. JANUAR *

*

* Bibliotekar *NIELS CHRISTIAN RASMUSSEN* vil for-
 * tælle os om, hvordan vi benytter biblioteket.
 * Er du gået i stå, vil bibliotekaren, bestyrel-
 * sen og foreningens medlemmer være behjælpelig
 * med råd og vejledning.
 * Tag dine "problemer" med !!

*

* ONSDAG den 10. FEBRUAR *

*

* *PALLE MØRCH*: Nykjøbing paa Falster, fra 1850'-
 * og frem.
 * Palle Mørch, der er et kendt ansigt i Lokalhi-
 * storisk henseende, vil give et fyldigt fore-
 * drag om Nykjøbing by fra gamle dage og til nu.

*

* ONSDAG den 10. MARTS *

*

* *G E N E R A L F O R S A M L I N G*
 * Dagsorden iflg. lovene
 * Efter generalforsamlingen vil Sognepræst *LARS*
 * *GRAFF NIELSEN* holde foredrag:
 * " Fortidens Hekse og Trolde - og nutidens "

*

* LØRDAG den 24. APRIL *

*

* *F O R A R S U D F L U G T*
 * Udflugt til Frilandsmuseet, Kongens Lyngby
 * Reserver allerede dagen nu.
 * Nærmere program følger senere.

*

* * * * *

SLÆGTSHISTORISK FORENING FOR STORSTRØMS AMT

Formand.....: Ina Antonsen
Nykøbingvej 65
4863 ESKILSTRUP Tlf. 53 83 64 28

Næstformand.....: Flemming Skov
"Det grå Hus", Kongensgade 19
4800 NYKØBING F. Tlf. 54 85 98 46

Kasserer.....: Bodil Madsen
Kærmindevej 26
4760 VORDINGBORG Tlf. 53 77 0845

Sekretær.....: Ove Jørn Mortensen
Græsøget 12
4760 VORDINGBORG Tlf. 53 77 36 58

Redaktør.....: Jette Stoltenberg
Hallingparken 7, 6.sal
2660 BRØNDBY STRAND Tlf. 42 73 04 02

Øvrige

Bestyrelsesmedlemmer..: Børge Antonsen
Nykøbingvej 65
4863 ESKILSTRUP Tlf. 53 83 64 28

Kirsten Esbensen
Ejegodvej 21, 1.sal th.
4800 NYKØBING F. Tlf. 54 85 19 33

Bladet sendes gratis til foreningens medlemmer een gang årligt

For enkelte numre er prisen kr. 10,- (årgang: 1)

kr. 15,- (årgang: 2-3)

kr. 20,- (årgang: 4-6)

kr. 30,- (årgang: 7-8)

Kontingent.....: kr. 90,- for enkeltpersoner

kr. 160,- for ægtepar

H U S K ! A T M E L D E A D R E S S E Æ N D R I N G

Foredragene holdes, hvis ikke andet er anført, på det gamle
bibliotek, Rosenvænget 17, Nykøbing F., kl. 19.30.

Foredragsaftnerne er åbne for alle interesserede.

For ikke medlemmer betales kr. 20,- pr. gang.

Indlæg til "RØDDERNE" skal være Formanden eller Redaktøren i
hænde senest den 1. Februar 1993.

TILLITZE sogne. I Holeby sogn mellem Maribo og Rødby fandtes et par store gårde "Raahavegaard" og "Nybøllegaard", der havde brug for arbejdskraft, og desuden oprettedes i dette sogn meget tidligt et par mindre sukkerfabrikker. I Tillitze sogn syd for Nakskov fandtes også store gårde, bl.a. "Rudbjerggaard", og i dette sogn oprettedes under Nakskov sukkerfabrik en særlig saftstation.

En vigtig kilde til belysning af den svenske indvandring er de i sognekaldsarkiverne opbevarede tilgangslistesamt i det hele taget det bevarede kirkebogsmateriale. Dette fortæller f.eks. om de ugifte svenske tjenestepiger, der havde børn i kirke, og man får nøjagtig besked om de svenskfødte personer, der under deres ophold i henholdsvis Holeby og Tillitze indgik ægteskab. Man finder vielser, hvor begge parter er svensk fødte, og andre hvor den ene er svensk og den anden er dansk.

5. oktober 1879 stod en svensk født pige Hanne Carlsdotter (f.24/9-1852) for første gang foran alteret i Holeby kirke. Hun var i huset hos avlsbestyrer Knud Jørgensen i Vesterby, og hun ægtede en dansk tjenestekarl fra Hunseby sogn. En systematisk gennemgang af vielsesregisteret fra Holeby fra 1892-1913 viser, at der i 23 af de foretagne 165 vielser optræder brudefolk af svensk herkomst. En tilsvarende undersøgelse i Tillitze sogn fra 1892-1910 viser, at der her forekom 25 vielser med svensk brudefolk. Den 1. vielse fandt iøvrigt sted så tidligt som 5/4-1873, hvor ungkarl Ola Jønssen Dahlgren, der tjente på Rudbjerggaard ægtede pigen Kristine Hansen af Tillitze.

Vielsesregistre giver også udmærkede oplysninger om brudeparrets fødested. Det viser sig, at de svenske tjenestefolk, der kom til Holeby og Tillitze sogne, hovedsagelig

Brudgommens Navn, Alder, Gaanderting og Dpholdssted.	Brudens Navn, Alder, Gaanderting og Dpholdssted.
Poul Hans Peter Mortensen, Søn af Niels Hans, og født paa Svanen Høj d. 22/10 50 (28 1/2 Aar). Loholm i Sønderby.	Pige Ans. Nielsen, Datter af Niels Jakobson Arsen, og født i 22de d. 31/53 (25 1/2 Aar). Opholder sig i Sønderbygaard.
August Karl Christian Emil Mowatt Carlow, Søn af Theodor Louis Carlow og født i Nykøbing d. 5. Decbr. 1853 (25 Aar) Nykjær i Bøtøfte Sogn.	Frøken Henriette Mathiasine Mack Mary, Datter af G. Mathiasen og født d. 29de Septbr. 1854 (19 1/2 Aar) Opholder sig i Sønderbygaard. Slaabærge.
August Carl Christian Mathsen, Søn af Niels Christian og født i Grønninge d. 12de April 1857 (22 Aar) Gjæmde i Hørnshøj Sogn.	Pige Hanna Larsdatter, født i Sønderby d. 24de Septbr. 1852 (26 1/2 Aar) til Huse hos Aholshøjgaard, Jørgensen i Sønderby.
August Carl Christian Mathsen, Søn af Niels Christian og født i Grønninge d. 12de April 1857 (22 Aar) Gjæmde i Hørnshøj Sogn.	Pige Inger Andersen, født i Hørninge d. 24de Septbr. 1852 (26 1/2 Aar) til Huse hos Aholshøjgaard, Jørgensen i Sønderby.

stammede fra det sydlige og mellemste Småland (Kronobergs Len) samt Blekinge og Kristianstads Len. Et bemærkelsesværdigt stort antal af de registrerede svenske var født i Urs-hult sogn i Kronobergs Len.

Mangel på arbejdskraft ved landbruget var i lange perioder ikke uden sammenhæng med arbejdskraftforbruget ved tidens store anlægsarbejder, først og fremmest jernbanerne og dernæst jordarbejde i forbindelse med inddæmninger og di-gebygning. Den slags arbejde på landet var hårdt, vådt og koldt, men i reglen noget bedre betalt end andet arbejde på landet. Mange danske karle indgik i de omrejsende hold af "jernbanebørster"! Det viser bl.a. retsbetjentenes tilsynsprotokoller i de berørte områder. Samme protokoller indeholder tillige en stor mængde svenske navne, og oplysninger om de pågældendes alder, udseende og fødested bevirker, at materialet rummer muligheder for analyser på flere planer.

Af arkivalier, der kan bruges til belysning af den svenske indvandring på Lolland-Falster:

Maribo Birk....:	Politidokumenter	1901-17
Holeby Kirkebog:		1852-79, 1892-1913
Tillitse Kirkebog:		1861-1910
Rødby Byfoged.:	Journal over udlændinge	1892-1919
Fortegnelse over udenlandske arbejdere.:		1909

I Lolland-Falsterske Godsarkiver findes: regnskabsbøger over udbetalte lønninger.

Alfabetisk register over personer, der ved lov har erhvervet dansk indfødsret. 1850-1915

Protokol over arbejdere ved digeanlægene på Sydfalster
Ved Slægtsforskning i Skåne, se side 26

LANDSUDSTILLINGEN AARHUS 1909

Restaurationspriser

Bryggekar

FISKERESTAURATIONEN:

2 Spejlæg	0,50
Stegt Rødspætte	1,25
Frokost og Middag á la Carte	
Øl paa Flaske	0,25
Kaffe	0,25
Smørrebrød føres ikke	

AFHOLDSRESTAURATIONEN:

Frokost á la Carte	1,00 á 1,50
Middag, 2 Retter og Kaffe	1,00
Smørrebrød fra	0,12
Øl	0,20
Dansk Sodavand	0,15
Kaffe u. Brød	0,25
- m. 2 Stk. Brød	0,35

FOLKEPARKENS RESTAURATION:

Frokostretter	0,50
Koldt Bord med varm Ret	2,00
Middag, 2 Retter og Dessert	1,50
Smørrebrød fra	0,15
Øl paa Fad	0,20
- paa Flaske	0,25
Kaffe	0,25
Aarhus-Øl paa Flaske	0,20

Jerngryde

KROEN I STATIONSBYEN:

Frokost- og Middagsretter føres ikke	
Smørrebrød fra	0,12 pr. stk.
Øl fra Fad	0,20
- paa Flaske	0,25
Aarhus-Øl paa Flaske	0,20
Kaffe u. Brød	0,25
- m. 2 Stk. Brød	0,35

Kageform

Disse Priser er approberede af Landsudstillingens
Forretningsudvalg og overholdes nøje.

Forretningsudvalget

(Dansk Fiskeritidende Nr.24, 15. Juni 1909)

til Slægtsforskning i
Sydsjællandske Sogne

af: ERIK KANN

Vilhelm Seidel, født 1. Maj 1896, død 27. Februar 1976, kunstmaler; tørre facts om en dansk kunstner, hvis produktion kun i meget begrænset omfang er kendt af en større offentlighed. Endnu mindre kendt er imidlertid hans virke som genealog.

Ikke desto mindre indsamlede Vilhelm Seidel fra begyndelsen af 1930'erne og helt frem til begyndelsen af 1970'erne en mængde oplysninger først og fremmest om moderen, Josephine Marie Henriette Huggers slægt. Kirkebøger, folketællinger, skifter er de mest benyttede kildetyper, men derudover har han ved hjælp af spørgeskemaer indsamlet information fra familiemedlemmer og andre med kendskab til slægten.

Vilhelm Seidels myreflittige indsats resulterede i et efterslægtsarbejde, hvori den centrale del er 21 bind hovedtavler, i alt mere end 3.500 sider alle med Seidels særprægede, lidt gammeldags, almueagtige håndskrift.

Som hovedregel findes for hver person oplysning om: navn, stilling, arbejdssted, fødsels-, døbs-, vielses- og dødsdata, oplysninger om ægtefælle og om børn med relevante fødselsdata. Desværre var der ikke anvendt nogen form for nummerering af de mange personoplysninger, ligesom der ikke

var udarbejdet (alfabetisk) registre til materialet.

Vilhelm Seidel var bl.a. i kraft af sin store interesse for og viden om aktiviteter i flere sammenhænge uofficiel konsulent for Nationalmuseets 3. afdeling. Ved en betydelig testamentarisk gave skabte han det økonomiske grundlag for oprettelsen af "Fonden til fordel for Nationalmuseets 3. afdeling, Dansk Folkemuseum".

Det var derfor også ganske naturligt, at Seidel testamenterede sit store slægtshistoriske materiale til Nationalmuseets 3. afdeling på betingelse af, at museet foranstaltede "en udgivelse" af samlingerne.

I 1984 blev opgaven overdraget til Landsarkivet for Sjælland, og arbejdet er nu afsluttet.

Der er gennemført flg. ordning af materialet:

I LANDSARKIVET FOR SJÆLLAND (MANUSKRIFTSAMLINGEN) PLACERES:

Vilhelm Seidels originale hovedtavler.

Disse har stor interesse, fordi de er fyldt med avis- og klipp, typisk omhandlende registrerede personers dødsfald, vielser, senere livsforløb osv.

Kopier af Seidels hovedtavler med påført nummersystematik.

De ovenfor omtalte avisudklip er ikke fotokopieret.

En række oversigtstavler.

Bordlampe

Et Edb-bearbejdet register med udførlig vejledning om søgemuligheder.

Et papirkopi af dette register.

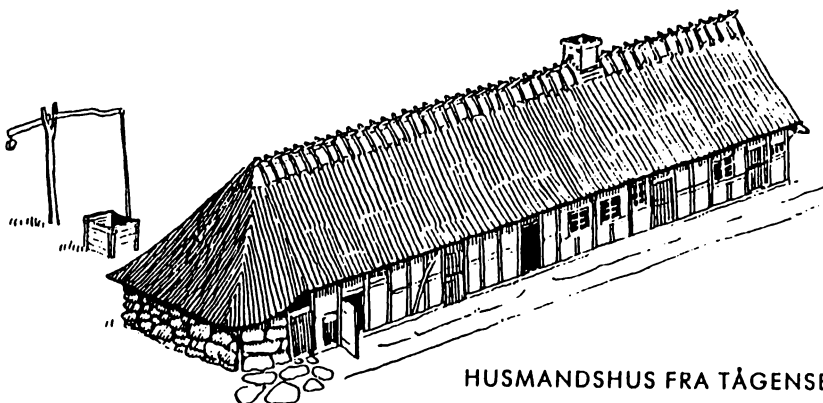
I NÆSTVED STADSARKIV PLACERES:

Kopier af det edb-bearbejdede register med udførlig

!!!HUSK!!HUSK!!HUSK!!HUSK!!!

Ved enhver henvendelse til arkiver, præster og foreninger anbefales det at medsende en FRANKERET-SVARKUVERT.

Skriver man til udenlandske kontakter, husk da altid en INTERNATIONAL SVARKUPON, som kan købes på posthuset.

HUSMANDSHUS FRA TÅGENSE,
LOLLAND

vejledning om søgemuligheder.

En papirkopi af dette register.

I NATIONALMUSEETS 3. AFDELING I BREDE PLACERES:

Kopier af det edb-bearbejdede register med udførlig vejledning om søgemuligheder.

En papirkopi af dette register.

I materialet møder vi "ganske almindelige" almueslægter, som målt i forhold til det sædvanlige er ført meget langt tilbage i tiden. Det er et materiale, der kan anbefales til alle med aner i et område, der meget bredt kan afgrænses til det gamle PRÆSTØ AMT.

Artiklen har været bragt i Lokal- og Kulturhistorisk Tidsskrift "JOURNALEN" 1991/1

NYKØBING SOCIAL = DEMOKRAT

FALSTER

FRIHED

LIGHED

BRODERSKAB

Nr. 32	Abonnementpris 30 øre ugentlig 3,50 Kvartal	Torsdag den 7. Februar	Avertisementer optages efter en fast takst Stadig averterende takst	1918
--------	---	---------------------------	--	------

FREMLYSNING AF ET LIG

Den 4. ds. er i Ravnstrup Skov fundet hægt et Lig af en ubekendt Mandsperson, ca. 30 Aar Gammel, 65 Tommer høj, langt opadstrøget, lyseblond Haar, rødtligt kortklippet Overskæg, fremstaaende Ører, lyseblaa Øjne, lidt konkav Næse, gode Tænder, iført blaat Cheviot - Jakkesæt, brun imiteret Velourhat, blaastrøbet Skjorte, hvidt blødt Kravebryst, mørkefarvet Bindselips og gullig engelsk Uldtrøje, Kamelhaardhalstørklæde med grønne Borter, graa Uldsokker med grønne Sokkeholdere, sorte Snørestøvler, opstaaende Flip med Vaskemærke H. J. X. 231 eller 281, hvide, løse Manchetter. Liget var ophængt i en Snor af ganske nyt treslaaet Manillereb, 8 Alen langt.

Mulige Oplysninger til Falsters vestre Herreds Kontor, hvor et Fotografi af den Afdøde henligger tilligemed Prøver af Strikken.

THORSEN

* * * * A R K I V E R * * * *

Foredraget - foreningen afholdt den 10. Oktober 1991 viste sig at have god tilslutning samt stor interesse for emnet og dets indhold.

Anna Louise Alstrøm gav (som sædvanlig) et grundigt indblik i, hvad Præste-, Sognekalds- og Bispearkiverne indeholdt.

Foranlediget af dette foredrag, skal flg. hovedtræk gengives, også for de af vore medlemmer, der var forhindret i at møde op til selve foredraget.

* * * * *

* P R Æ S T E A R K I V E R *

Præstearkivernes vigtigste indhold er kirkebøger, hvortil undertiden slutter sig tillysningsbøger (over lysning til ægteskaber), forloverprotokoller, der kan indeholde oplysninger om brudefolkens herkomst, kommunionsbøger over altergæster, katekisationsbøger over præstens overhøringer af menigheden og forskellige korrespondancesager. Men sognepræsten havde også verdsslige embedspligter. Iflg. kirkeordinansen førte han tilsyn med skolevæsenet og deltog i bestyrelsen af de fattiges anliggender; hans tvungne deltagelse i skoletilsynet ophørte først 1933, hans deltagelse i bestyrelsen af fattigvæsenet udenfor Kbh., fra 1803 som dets forretningsfører, ophørte 1867 på landet og 1868 i køb-

Stæderne. Fra 1841 - 1867 var præsten født medlem af
s o g n e f o r s t a n d e r s k a b e t.

I præstearkivet i landsarkiverne kan man derfor finde arki-
valier vedr.:

skolevæsen, fattigvæsen og sogneforstanderskab,
undertiden også kaldet l i b e r d a t i c u s ,
præstekaldets gods,
kirkeregnskaber og vaccinationsprotokoller.

Om de sønderjyske præstearkiver, der som regel er noget mere
omfangsrige end de kongerigske, se:

Vejledende Arkivregistratur VI, 1944, side 114 ff.

* * * K I R K E B Ø G E R * * *

Kirkebøger: er bøger over de af præsterne foretagne kirkelige
handlinger, og er i visse lande bevaret fra middelalderen,
men kendes herhjemme først efter reformationen. Udviklingen
er forløbet forskelligt i kongeriget og Slesvig. Den ældst
bevarede kirkebog for kongeriet er fra Nordby på Fanø (be-
gynder 1611). I årene efter begyndte adskillige præster af
sig selv at føre kirkebog, 1641 pålagde Sjællands biskop al-
le præsterne i sit stift at gøre det samme, og ved kongebre-
ve 1645-46 blev pligten officielt fastslået. Detaljerede
regler for kirkebogsførelsen blev der ikke givet, og de æld-
ste kirkebøger er meget uensartede. Hovedindholdet er dåb,
trolovelser (afskaffet som kirkelig handling 1799), vielser
og begravelser. Indtil slutningen af 1700-årene anføres som
regel kun dåbs- og begravelsesdagen, ikke fødsels- og døds-

dagen. Konfirmandlisterne (fra 1736) findes ofte i de særlige kommuniionsbøger (bøger over altergæster) eller i l i b e r d a t i c u s. Vedr. reskript 1/12 - 1812 indførtes trykte kirkebogsskemaer, der foruden de sædvanlige ministerialia også indeholdt rubrikker for til- og afgangslister, samt jævnførselsregister, hvor det var meningen, at man på et sted skulle kunne finde samtlige kirkebogstilførelser i sognet vedr. en bestemt person; disse er som regel meget mangelfuldt ført. Samtidig bestemtes det, at kirkebøgerne skulle føres i to ligelydende eksemplarer, hovedministerialbogen af præsten, kontramministerialbogen af degnen eller kirkesangeren. Ved bekendtgørelse af 31/10 1891 indførtes et nyt kirkebogsskema, iflg. hvilket der gives langt mere udførlige oplysninger end tidligere, således om brudeparrets fødested og -dato og afdødes fødested og forældre.

I Slesvig stift, hvor den ældste kirkebog begynder 1573 (Hjordkær), blev kirkebogsførelse påbudt 1612 i den gottorpske, 1646 i den kongelige del. 1762-63 blev det fastslået, at der skulle føres særlige fødsels-, konfirmations-, trolovelses-, vielses- og dødsregister, samt fortegnelser over folk, der havde stået åbenbart skrifte. Registrerne skulle bl.a. anføre de viedes forældre og den afdødes ægtefælle, børn og børnebørn; efterhånden blev det en regel at opgive også den afdødes forældre og disses bopæl. Personalhistorisk set, er de sønderjyske kirkebøger derfor mere værdifulde end dem fra kongeriget. I 1775 blev det påbudt, at fødsels-, vielses- og dødsregistrerne skulle føres i to eksemplarer, og at der skulle tages afskrift af de ældre kirkebøger, fra og med 1763. - Af de ældre kirkebøger er en stor del gået tabt

De bevarede er (i hvert fald indtil 1891), undertiden også udover dette år, afleveret til landsarkiverne.

I Sønderjylland er troløvelser og indtil 1905 konfirmation kun indført i hovedministerialbøgerne.

Af litt. kan anbefales:

Albert Fabritius og Harald Hatt: HAANDBOG I SLÆGTSFORSKNING,

Hans H. Worsøe.....: "FIND DINE RØDDER", Politiken, 1987

Anna Louise Alstrøm.: "LÆR SLÆGTSFORSKNING"

Erik Nørr.....: "PRÆST OG ADMINISTRATOR", Rigsarkivet

Vejledende Arkivregistratur, VI, 1944, s. 116 ff.,

samt for slægtsforskning i vore nabo-lande:

W. Jensen.....: "DIE KIRCHENBÜCHER SCHLESWIG-HOLSTEINS
DES LANDESTEILS LÜBECK UND DER HANSESTÄDTE", 1936,

Wolfgang Ribbe & Eckart Henning.: "TASCHENBUCH FÜR FAMILIEN-
GESCHLECHTS FORSEUNUNG" (1980)

VÅGLEDANDE FÖRTECKNING VID PERSON- OCH SLÄKTFORSKNING I
LANDSARKIVET I LUND, 1916.

Film over kirkebøgerne fra Landsarkivet i Lund kan hjemlånes til gennemsyn på Biblioteket, hvis der findes et filmapparat. Spørg dit lokale bibliotek om en ordning.

Mange biblioteker og lokalarkiver har kopier af de kirkebøger der berører deres topografiske område.

* L I B E R D A T I C U S *

I middelalderen var det betegnelse for klostrenes bog over modtagne gaver, senere for sognepræsternes kaldsbog, indholdende allehånde meddelelser af betydning for embedet. 1844 henstillede kancelliet til præsterne i liber daticus foruden forordningerne og andre øvrighedsskrivelser at indføre

præsterækker,
notater om historiske begivenheder,
om kaldets og præstegårdens tilliggende, indtægter og be-
hæftelser,
pastoratets legater o.s.v.,
men tilsvarende oplysninger kan også findes i ældre libri da-
tici. Undertiden er konfirmandlisterne indført samme sted, men
for disse er der ikke afleveringspligt til LA., og som derfor
endnu hyppigt kan findes hos sognepræsten.

* P R O V S T E A R K I V E R *

Iflg. kirkeordinansen skulle der i hvert herred være en provst
valgt af præster og biskop. Provsten førte som gejstlig un-
derøvrighed tilsyn med præster, skoler og menigheder, holdt
syn over kirke og præstegård, var medlem af provsteretten; -
var skifteforvalter, auktionsdirektør og overformynder for
personer hørende til gejstlig jurisdiktion, indtil disse tre
hverv i henhold til forordning 5/12 1806 overgik til den
verdslige overøvrighed; han deltog i fattigekspeditionen og
var medlem af den 1803-41 bestående a m t s f a t t i g -
d i r e k t i o n samt havde 1814-1933 sæde i (amts)skole-
direktionen. Af provstearkivernes indhold kan nævnes korre-
spondance, forsk. indberetninger fra præster, skifteoverfor-
mynderi og auktionsprotokoller med tilhørende dokumenter, ju-
stitsprotokoller (provsteretsprotokoller), skole og fattigvæ-
senssager, kirke og præstegårdssynsprotokoller, visitatsbø-
ger, herredsbøger, en sjælden gang godsarkivalier vedr. prov-
stiets gods og protokoller for præstekonventer.

De stifter, hvis arkivers ældre del (som regel indtil midt eller sidst i 1800-årene) findes på LA., er:

Sjællands, Lolland-Falsters (udskilt af Fyns stift 1803) Fyns, Viborg, Ribe (til 1864 omfattende en del af Sønderjylland).

Ålborg (til 1554 Børglum), Århus, Als og Ærø (bestod 1819-64) samt delvis Slesvig.

Såvidt muligt er sager før 1803 vedr. Lolland-Falster udskilt af Fyns stifts arkiv og findes sammen med

Lolland-Falsters stifts arkiv i LAK, sager fra Als og Ærø er fordelt mellem det sønderjyske og det fynske LA., og sønderjyske sager fra Ribe stifts arkiv er afgivet til LA.

Åbenrå, hvor der tillige findes dele af Slesvig stifts arkiv. Bispearkiver er, med undtagelse af det sjællandske fra 1728, der brændte, stort set velbevarede, og de fleste indeholder sager tilbage til 1500-årene. Hovedindholdet er korrespondance tildels topografisk ordnet. Fra bispearkiver har det som regel ikke været muligt at udskille de pågældende stifts øvrighedsarkiver.

Oversigter over bispearkivers indhold findes i skriftet

FORTID OG NUTID

- Nr. V. 1924-25, side 45-54 (de sjællandske bispearkiver),
og side 81-103 (de jyske bispearkiver),
VI, 1926-27, side 65-74 (Fyn),
VII, 1928-29, side 30-36 (Lolland-Falster) og i
Vejl. Arkivregistratur,
VI, 1944, side 95-99 (Sønderjylland).